

«Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΔΙΚΑΙΩ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΚΑΤΕΛΥΘΗ»

ΕΦΗ ΓΑΖΗ

Η επέτειος των σαράντα χρόνων από την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών βρήκε την Ελλάδα εν μέσω μιας πολύπλευρης κρίσης που επαναπροσδιόρισε τη μεταπολιτευτική συνθήκη. Η Μεταπολίτευση, ένας όρος πολυσημίας, υιοθετήθηκε στη χώρα μας για να περιγράψει μια διαδικασία πολιτειακής μεταβολής, μια διαδικασία μετάβασης αλλά και μια περίοδο «μακράς διάρκειας» με εσωτερικές τομές.

Αυτή η πολυσημία, σε συνδυασμό με την πυκνότητα της περιόδου αλλά και με τον αναστοχασμό για τον χαρακτήρα της, πρόσφατα καθιστά ακόμη πιο επίκαιρη τη διερεύνηση των απαρχών της. Αυτός ήταν ο στόχος της έκθεσης με τίτλο «Η δημοκρατία δικαίω ουδέποτε κατελύθη: 40 χρόνια από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας» που διοργανώθηκε από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής κατά κύριο λόγο και το Ίδρυμα της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία. Η έκθεση αξιοποιεί και παρουσιάζει ένα πολύ πλούσιο και ζωντανό υλικό που περιλαμβάνει φωτογραφίες, εκδόσεις, προκηρύξεις, πρωτοσέλιδα από τον Τύπο, φύλλα της *Εφημερίδος της Κυβερνήσεως*, προεκλογικό υλικό (φυλλάδια, προκηρύξεις, κτλ.), ψηφοδέλτια, βιβλία, έγγραφα που ανήκουν, εκτός από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής, σε μια πλειάδα αρχειακών φορέων και οργανισμών αλλά και σε ιδιώτες. Διακρίνεται σε διαφορετικές ενότητες που περιλαμβάνουν την πτώση της δικτατορίας, τις πρώτες κρίσιμες μέρες της Μεταπολίτευσης, την αποκατάσταση των ατομικών ελευθεριών, την τουρκική ει-

Η Έφη Γαζή διδάσκει ιστορία στο Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

σβολή στην Κύπρο και το κυπριακό ζήτημα, τις πρώτες βουλευτικές εκλογές, το δημοψήφισμα για το πολιτειακό, το νέο σύνταγμα και τους πρώτους προέδρους της Δημοκρατίας, την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια, την ποιτική δίωξη και καταδίκη των πραξικοπηματιών, την πνευματική ζωή και την πολιτιστική δημιουργία.

Το εύρος και η ποικιλία του υλικού και των τεκμηρίων δύσκολα αφήνει αμέτοχο τον επισκέπτη και την επισκέπτρια της έκθεσης. Μέσα από τις εικόνες και τις λέξεις αναδύονται ο παλμός, η ένταση, η αγωνία, η συγκίνηση, οι φόβοι, οι προσδοκίες μιας καταστατικής ιστορικής στιγμής που σφράγισε την πορεία της Ελλάδας στον ύστερο εικοστό αιώνα. Εικόνες εμβληματικές της εποχής, όπως εκείνη της κατεστραμμένης πύλης του Πολυτεχνείου την επαύριο της εξέγερσης του 1973, η άφιξη του Κωνσταντίνου Καραμανλή στο αεροδρόμιο του Ελληνικού, οι βομβαρδισμοί στην Κύπρο, η αφίσα του Σπύρου Ορνεράκη με το παιδάκι και το στέμμα, οι φωτογραφίες από τη δίκη των πραξικοπηματιών, το Σύνταγμα του 1975 συντροφεύονται από λιγότερο οικείο ή και εντελώς άγνωστο υλικό: εφημερίδες τοίχου, χειρόγραφα σημειώματα, γελιογραφίες, πανό και προκηρύξεις. Και δίπλα στα «πρωτοσέλιδα» των πολιτικών εξελίξεων, οι ιστορίες των πολλών και οι ιστορίες των «άλλων»: φωτογραφίες με ανθρώπους που πανηγυρίζουν στους δρόμους μετά την πτώση της χούντας, φίλοι και συγγενείς στο Πόρτο Ράφτη να περιμένουν την επιστροφή των εγκλείστων της Γυάρου, φωτογραφίες από την επάνοδο πολέμιων της χούντας από το εξωτερικό, οι καταυλισμοί των Κυπρίων από τα κατεχόμενα, τα πρώτα φύλλα των εφημερίδων της Αριστεράς, φορτηγά να μεταφέρουν ψηφοφόρους και προεκλογικό υλικό στις πρώτες εκλογές.

Ο πυκνός χρόνος μεταξύ Ιουλίου 1974 και Ιουνίου 1975 αναδεικνύεται ανάγλυφα μέσα από το υλικό και τις ενότητες της έκθεσης. Η χρονιά της Μεταπολίτευσης αποτυπώνεται με όλη την ένταση και την ενέργεια που τη χαρακτηρίζει. Μια χρονιά που φέρνει μαζί της τους απόηχους από τις συγκρούσεις του παρελθόντος (Εμφύλιο, πολιτικό διχασμό, αυταρχισμό), την πραγματικότητα της μετάβασης σε ένα δημοκρατικό καθεστώς αλλά και τις ποικίλες προσδοκίες διαφορετικών ανθρώπων και πολιτικών και κοινω-

νικών υποκειμένων μετά το τέλος της χούντας. Πρόσθετο ενδιαφέρον αποκτά η έκθεση, επειδή στα χρόνια που ακολούθησαν ο όρος «μεταπολίτευση» χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει, όπως αναφέρθηκε, μια πιο ευρεία ιστορική περίοδο. Κι όμως: εκείνη η πρώτη χρονιά της πτώσης της χούντας διατηρεί τον δικό της ιδιαίτερο χαρακτήρα αλλά και τη δική της ιδιαίτερη σημασία. Ρευστή και ανοικτή στην ενδεχομενικότητα, επισφαλής και αισιόδοξη συνάμα, αναδεικνύει τη δυναμική ενός μείζονος μετασχηματισμού που έμελλε να αποτελέσει τομή στη σύγχρονη ελληνική ιστορία.

Μας είναι σήμερα ευκολότερο, μέσα από την ασφάλεια της χρονικής απόστασης ενδεχομένως, να διαπιστώνουμε την επιτυχή διαδικασία της μετάβασης στη δημοκρατία στην Ελλάδα σε μια εποχή μεταβάσεων που αφορούσε και άλλες χώρες στον ευρωπαϊκό νότο. Γυρνώντας όμως πίσω στον χρόνο, ζώντας τις στιγμές εκείνης της χρονιάς του 1974-75 μέσα από την έκθεση που αναπτύσσεται στην Αίθουσα Ελευθερίου Βενιζέλου και το Περιτύλιο του κτηρίου της Βουλής, οι «μεταβάσεις» στη δημοκρατία φαίνονται λιγότερο «αυτονόητες», «ομαλές» και γραμμικές. Δεν είναι δεδομένες, απαιτούν τη συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων και τη λειτουργία των θεσμών, την ένταξη σε ένα διεθνές περιβάλλον, τη διαφύλαξη των λειτουργιών τους, την αξιακή προσήλωση στις αρχές και τις διαδικασίες των δημοκρατικών πολιτευμάτων.

Η έκθεση για τη σαραντάχρονη επέτειο της αποκατάστασης της δημοκρατίας αποτελεί σίγουρα πηγή σημαντικής πληροφόρησης για την ιστορία της περιόδου και εξοικείωσης με διαφορετικές πτυχές, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο γνωστές, των διαδικασιών της Μεταπολίτευσης. Αποτελεί όμως και σημαντική αφετηρία στοχασμού για το πώς εδραιώνεται και λειτουργεί η δημοκρατία. Από αυτή την άποψη, πρόκειται σαφέστατα για μια πολύ σημαντική πρωτοβουλία όχι μόνο για τον εορτασμό μιας επετείου αλλά κυρίως για την προαγωγή και εμπάθυνση της ιστορικής και της πολιτειακής (civic) εκπαίδευσης στη χώρα μας.